

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Факультет природничих наук
Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Геоморфологія

Освітня програма - бакалавр

Спеціальність - 106 Географія

Галузь знань – 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “15” вересня 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Геоморфологія
Викладач (-і)	к.г.-м.н., доцент Сав'юк Мирослав Іванович.
Контактний телефон викладача	0669267727
E-mail викладача	myroslav.saviuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Обов'язкова
Обсяг дисципліни	6 кредитів ECTS, 180 год., з них: 30 год. лекційних і 30 год. практичних занять, 120 год. самостійна робота, вид контролю - екзамен
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	2 год.
2. Анотація до курсу	
Дисципліна «Геоморфологія» є обов'язковою навчальною дисципліною для студентів спеціальності 106 Географія. При вивченні цієї дисципліни студенти зможуть вивчити форми рельєфу земної поверхні, аналізувати його генезис, утворення і динаміку.	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни «Геоморфологія» є формування у студентів знань про рельєф земної поверхні, впливу ендо- та екзогенних чинників на його формування, генезис, час утворення, його динаміку, а також зростаючого впливу діяльності людини.</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни «Геоморфологія» є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз морфології рельєфу; – визначення його генезису і віку; – відтворення етапів розвитку, встановлення інтенсивності змін під впливом ендо- й екзогенних чинників; – аналіз фізико-географічних умов, які існували у минулому на поверхні Землі; – оцінювання придатності рельєфу для господарського використання; – обґрунтування заходів щодо регулювання несприятливих процесів та їх оптимізації. 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – елементи, форми і типи рельєфу, класифікації рельєфу; – загальні закономірності будови рельєфу Землі та історію його розвитку; – чинники і процеси геоморфогенезу, їх класифікації та роль у рельєфоутворенні; – методи геоморфологічних і палеогеографічних досліджень; <p>вміти: – „читати” рельєф за картами (геоморфологічними, топографічними, фізичними);</p> <ul style="list-style-type: none"> – проводити морфографічний і морфометричний аналізи рельєфу у камеральних умовах (на основі картографічних матеріалів, фотографій, аеро-та космоснімків тощо); – давати загальну орографічну характеристику території; – будувати й аналізувати геолого-геоморфологічні профілі, стратиграфічні розрізи, геоморфологічні та палеогеографічні карти 	
5. Організація навчання курсу	

Обсяг курсу - 6 кредитів ECTS, 180 год.					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
лекції			30		
семінарські заняття / практичні / лабораторні			30		
самостійна робота			120		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий		
4	106 Географія	2 курс ОР бакалавр	Обов'язковий		
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Літера тура	Завдання, год	Вага оцін ки	Термін виконання
Лекційні заняття					
Основні методологічні положення геоморфології та етапи її становлення. Об'єкт, предмет, завдання і методи геоморфології. Структура геоморфології як науки. Короткий нарис історії розвитку геоморфології.	Лекція 1	1-5, 10,13, 15	Ознайомитись з об'єктом, предметом, завданнями і методами геоморфології. Зв'язки геоморфології з іншими природничими науками, її місце у системі геолого-географічних наук. Наукові й прикладні напрями сучасної геоморфології. Історія розвитку науки. Роль вітчизняних і зарубіжних дослідників у становленні та розвитку геоморфології. Сучасна геоморфологічна школа.		Згідно розкладу
Загальні закономірності будови рельєфу Землі. Процеси рельєфоутворення. Фактори рельєфоутворення. Класифікація рельєфу.	Лекція 2	1-5, 10,13, 15	Ознайомитись із сучасним уявленням про літосферу, її формування, основні риси поверхні, класифікацією форм рельєфу, гіпсометричною кривою, генезисом і		Згідно розкладу

			віком рельєфу, використовуючи презентацію та додаткові матеріали; 2 год.	
Ендогенні чинники формування рельєфу. Рельєфоутворююча роль тектонічних рухів. Магматизм і рельєфоутворення. Рельєфоутворююча роль землетрусів.	Лекція 3	1-5, 10,13, 15	Ознайомитись з ендогенними процесами, що відбуваються в надрах Землі і їх проявом у формуванні рельєфу, причинами тектонічних рухів, порушень, використовуючи презентацію та інші додаткові матеріали; 2 год.	Згідно розкладу
Роль тектонічних рухів у рельєфоутворенні. Класифікація тектонічних рухів. Рельєфоутворювальна роль давніх коливальних локальних неотектонічних і сучасних рухів земної кори. Землетруси та їх вплив на формування та зміни рельєфу.	Лекція 4	1-5, 10,13, 15	Ознайомитись із видами тектонічних рухів, їх вплив на утворення рельєфу, землетрусами та їх вплив на формування рельєфу, використовуючи презентацію та інші додаткові матеріали, 2 год.	Згідно розкладу
Морфоструктурний рельєф рівнинних областей. Поняття про рівнини. Морфологічна класифікація рівнин.	Лекція 5	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з одним із понять рельєфу - рівнини, їх морфологічну і генетичну класифікацію, особливості	Згідно розкладу

<p>Генетичні типи рівнин. Первинні рівнини. Особливості формування рівнин.</p>			<p>формування рівнин, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.</p>	
<p>Морфоструктурний рельєф гірських областей. Геосинклінальні пояси. Поняття “гора”, “гори”, “гірська країна”, “гірський хребет”, “гірський вузол”. Генетичні типи гір. Формування і класифікація гір. Горизонтальний тип розчленування гір. Морфологічні типи гір.</p>	Лекція 6	2,3,4, 5,10, 14,15	<p>Ознайомитись з утворенням геосинклінальних поясів та формуванням гірського рельєфу, класифікацією гір за генетичним , морфологічним типом, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.</p>	Згідно розкладу
<p>Основні структурні елементи земної кори. Принципи класифікації структурних елементів земної кори. Структури океанічного ложа. Структури перехідних зон. Мегарельєф підводних окраїн материків. Структури континентів</p>	Лекція 7	2,3,4, 5,10, 13,14, 15	<p>Ознайомитись з основними структурними елементами земної кори та принципами класифікації структурних елементів: континентів океанічного ложа, перехідних зон, мега рельєф підводних окраїн материків, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.</p>	Згідно розкладу
<p>Екзодинамічні процеси. Вивітрювання. Поняття екзогенних процесів. Вивітрювання. Кори вивітрювання. Форми рельєфу.</p>	Лекція 8	2,3,4, 5, 9, 10, 14,15	<p>Ознайомитись з основними екзогенними процесами, що відбуваються на планеті, гіпергенезом, формами рельєфу при вивітрюванні, використовуючи</p>	Згідно розкладу

			презентацію та додатковий матеріал; 2 год.		
<p>Флювіальний рельєф. Загальні закономірності роботи водних потоків. Рельєф тимчасових водотоків: особливості формування ярів та форми рельєфу; балки та специфіка їх рельєфу. Морфологічні типи річкових долин. Тектонічні і генетичні типи річкових долин. Меандрування річок і форми рельєфу. Заплава і надзаплавні тераси. Асиметрія річкових долин. Пороги і водоспади. Гирла і дельти річок.</p>	Лекція 9	2,3,4, 5, 8, 10, 14,15	Ознайомитись з роботою поверхневих текучих вод, що створюють флювіальний рельєф. Вони утворюють морфо скульптурні форми рельєфу, зокрема улоговини, ерозійні борозни, водорії, яри, балки, конуси виносу, тектонічними і генетичними типами річкових долин, їх складовими елементами, використовуючи презентацію та додатковий матеріал; 2 год.		Згідно розкладу
<p>Карстовий та суфозійний рельєф. Поняття карсту та умови його утворення. Поверхневі форми карстового рельєфу. Підземні форми карстового рельєфу. Зонально-кліматичні типи карсту. Псевдокарстові явища. Суфозійний рельєф.</p>	Лекція 10	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з такими поняттями як карст і суфозія, умовами їх утворення, формами поверхневого і підземного карсту, формами рельєфу, використовуючи презентацію та додаткові матеріали; 2 год.		Згідно розкладу
<p>Кріогенний рельєф і гляціально-нівальний рельєфи. Гляціальні процеси та умови гляціогенезу. Типи льодовиків. Різноманіття льодовиків. Процеси</p>	Лекція 11	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з процесами утворення льодовиків, їхніми типами та різноманіттям, процесами екзарації та денудації, формами рельєфу утвореного		Згідно розкладу

льодовикової денудації. Льодовикова акумуляція і форми рельєфу. Мерзлотний рельєф.			льодовиком і кріогенного рельєфу в районах вічної мерзлоти, використовуючи презентацію; 2 год.		
Еолові процеси і рельєф. Умови формування еолового рельєфу. Дефляційні та коразійні форми еолового рельєфу. Акумулятивні форми еолового рельєфу. Аридно-денудаційні форми рельєфу.	Лекція 12	2,3,4, 5,10, 14,15	Ознайомитись з геоморфологічними процесами і формами рельєфу, що пов'язані з еоловою діяльністю, а саме з дефляційною, корозійною, акумулятивною і аридно-денудаційною діяльністю вітру, використовуючи презентацію; 2 год.		Згідно розкладу
Гравітаційний рельєф. Гравітаційні схилі процеси і рельєф. Поняття “схил”, “схилоформуючі процеси”. Класифікація схилів за морфологією	Лекція 13		Ознайомитись з силовими процесами і рельєфом, генезисом ендегенних і екзогенних схилів, які за морфологією поділяються на обвальні-осипні, десерпційно-соліфлюкційні, делювіальні, зсувні, складні полігенні типи схилів, використовуючи презентацію; 2 год.		
Береговий рельєф. Хвилі і хвильові течії. Перенесення наносів і акумулятивні форми рельєфу. Абразійні форми рельєфу. Типи берегів.	Лекція 14	2,3, 4, 10,12, 15	Ознайомитись з роботою хвиль і хвильових течій, перенесення наносів і утворення акумулятивних та абразійних форм рельєфу, типами берегів, їх класифікацією,		Згідно розкладу

			використовуючи презентацію; 2 год.		
Тема 12. Антропогенний рельєф Вплив господарської діяльності людини на рельєф. Зміни рельєфу, зумовлені діяльністю людини та їх морфологічний прояв.	Лекція 15	2,3,8, 13,15	Ознайомитись з рельєфом, що створила людина внаслідок господарської діяльності, його видами, класифікацією, використовуючи презентацію; 2 год.		Згідно розкладу
Практичні заняття					
Геотектури, морфоструктури, морфоскульптури.	Заняття 1	1, 2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Визначення рельєфу за розмірами. Генетична класифікація рельєфу. Зображення рельєфу на геоморфологічних картах. Виконання завдань згідно теми. Вивчити географічну номенклатуру Європи (гори). 2 год.	3	Згідно розкладу
Планетарний рельєф Землі.	Заняття 2	1, 2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Вивчити структури планетарного масштабу земної кори, типи земної кори. Проаналізувати мега - рельєф материків, геосинклінальних областей, гіпсометричну криву. Вивчити географічну номенклатуру Європи (височини, плоскогір'я,	3	Згідно розкладу

			плато, рівнини, низовини), 2 год.		
Типи гір і рівнин суходолу.	Заняття 3	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Методом територіального аналізу сформувати уявлення про неоднорідність геоморфологічної будови суходолу материків і островів, гори, їх генезис, класифікація гір за висотою, риси висотних типів гір, морфотектонічна класифікація гір, типи гір за віком, вивчити географічну Азії номенклатуру (гори); 2 год.	3	Згідно розкладу
Флювіальний рельєф	Заняття 4	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Сформувати уявлення про процеси і умови формування флювіального рельєфу, який створений тимчасовими водотоками: борозни, рівчаки, яри, балки, їх геоморфологічна будова, вивчити географічну номенклатуру Азії (плато, рівнини, низовини, пустелі); 2 год.	3	Згідно розкладу
Процес формування річкової долини.	Заняття 5	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Сформувати уявлення про процес формування річкової долини, її складові елементи: русло, заплаву, тераси, схили, навчитись визначати їх елементи, типи, описати історію розвитку річкової	4	Згідно розкладу

			долини, вивчити географічну номенклатуру Північної Америки (гори, рівнини); 2 год.		
Карстовий рельєф	Заняття 6	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	сформувати навички аналізувати умови та процеси виникнення карстового рельєфу, його розвиток, вивчити основні класифікації карсту, вивчити географічну номенклатуру Південної Америки (гори, рівнини); 2 год.	3	Згідно розкладу
Гляціальний (льодовиковий) рельєф.	Заняття 7	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути та вивчити умови та процеси утворення гляціального рельєфу, роботу льодовика (екзарацію), яка формує такі форми рельєфу як кари, карлінги, баранячі лоби, курчаві скелі, трогои, акумулятивні форми рельєфу: морени, ози, ками, зандри, друмлини, вивчити географічну номенклатуру Африки (гори, нагір'я, рівнини, пустині); 2 год.	3	Згідно розкладу
Кріогенний рельєф.	Заняття 8	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути та вивчити екзогенні процеси, пов'язані з промерзанням і відтаюванням ґрунту та гірських порід, що містять воду, поширені в областях вічної мерзлотою. З ними пов'язані такі форми	3	Згідно розкладу

			рельєфу : термокарст, кам'яні кільця, куруми, гідролаколіти, нагірні тераси та ін..; вивчити географічну номенклатуру Австралії (гори, плоскогір'я, плато, рівнини); 2 год.		
Форми рельєфу аридних областей	Заняття 9	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути та вивчити рельєфотворчі процеси під дією вітру: коразія, дефляція, еолова акумуляція, фізичне вивітрювання, водна акумуляція, утворення ярдангів, кам'янистих, глинистих, глинисто-солончакових і піщаних пустель, дюн, барханів; 2 год.	3	Згідно розкладу
Рельєф морських берегів	Заняття 10	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути і вивчити поняття «берег», поперечне і поздовжнє переміщення наносів, створювані при цьому форми рельєфу, абразія, вирівнювання берегової лінії, типи інгресивних берегів, коралові береги і острови, морські тераси; 2 год.	3	Згідно розкладу
Рельєф дна Світового океану	Заняття 11	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути рельєф ложа Світового океану, серединних океанічних хребтів, геоморфологічну діяльність донних і постійних поверхневих течій; 2 год.	3	Згідно розкладу

Антропогенний рельєф.	Заняття 12	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути загальні поняття про масштаби господарської діяльності людини та вплив її на рельєф. Зміни рельєфу, зумовлені господарською діяльністю людини. Типи антропогенного рельєфу ; 2 год.	3	Згідно розкладу
Методика геоморфологічних досліджень. Геоморфологічне картування.	Заняття 13	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Розглянути типи геоморфологічних карт, їх зміст, способи складання морфометричних, загальних геоморфологічних карт, карт окремих категорій форм, геоморфологічної регіоналізації, морфодинамічних, палеогеоморфологічних, геоморфологічного прогнозу, прикладних; 4 год.	3	Згідно розкладу
Побудова геолого-геоморфологічного профілю річкової долини	Заняття 14	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Оволодіти методикою побудови геолого-геоморфологічного профілю; 4 год.	5	Згідно розкладу
Аналіз геолого-геоморфологічного профілю та опис історії розвитку рельєфу	Заняття 15	2, 3,4, 5, 6,7, 9, 13,15	Навчитися аналізувати геолого-геоморфологічний профіль для відтворення історії розвитку рельєфу; 2 год.	5	Згідно розкладу
6. Система оцінювання курсу					

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p><i>Поточний контроль</i> здійснюється під час проведення лекційних, лабораторних, індивідуальних занять і має на меті перевірку знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Оцінки у національній шкалі («відмінно» - 5, «добре» - 4, «задовільно» - 3, «незадовільно» - 2), отримані студентами, виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи.</p> <p><i>Модульний контроль</i> (сума балів за окремий змістовий модуль) проводиться (виставляється) на підставі оцінювання результатів знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Завданням модульного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу (теми), вироблення навичок проведення розрахункових робіт, вміння вирішувати конкретні ситуативні задачі, самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислювати зміст даної частини дисципліни, уміння публічно чи письмово подати певний матеріал.</p> <p><i>Семестровий (підсумковий) контроль</i> проводиться у формі екзамену.</p> <p><i>Екзамен</i> – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї дисципліни, здатності творчо використовувати здобуті знання та вміння, формувати власне ставлення до певної проблеми тощо.</p>
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Підсумкова письмова робота виконується у формі тестових завдань з вибором правильної відповіді. Кількість тестових завдань – 25.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>-</p>

Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він за змістові модулі набрав сумарно 25 балів і вище. Студент не допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він за змістові модулі набрав менше 25 балів. У цьому випадку студенту у відомості робиться запис "не допущений" і виставляється набрана кількість балів. Допускається, як виняток, з дозволу декана факультету за заявою, погодженою з відповідною кафедрою, одноразове виконання студентом додаткових видів робіт з навчальної дисципліни (відпрацювання пропущених занять, перескладання змістових модулів, виконання індивідуальних завдань тощо) для підвищення оцінок за змістові модулі. Напередодні екзамену викладач подає доповідню декану про недопуск студентів академічної групи (груп). Відмітка про недопуск у відомості робиться при наявності розпорядження декана.
--	--

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на практичних заняттях, поточному тестуванні, самостійній роботі (реферати, презентації). При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.

Вимоги викладача. Кожен викладач ставить студентам систему вимог та правил поведінки студентів на заняттях, доводить до їх відома методичні рекомендації щодо виконання контрольних робіт, тестових завдань. Все це гарантує високу ефективність навчального процесу і є обов'язковою для студентів.

8. Рекомендована література

1. Колтун О.В. Вступ до геоморфології. Навч. посібн. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 80 с.
2. Павловська Т.С. Геоморфологія: терміни й поняття: навч.посіб . – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім.. Лесі Українки, 2009. – 284с.

3. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2005. – 495с.: іл.
4. Свинко Й.М., Сивий М.Я. Геологія: Підручник. – К.: Либідь, 2003. – 480с.
5. Леонт'єв О.К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология. – М.: Высшая школа, 1988. – 319 с.
6. Неклюкова Н.П. Практикум по общему землеведению. – М.: Просвещение, 1985.
7. Пашканг К.В. Практикум по общему землеведению. – М.: Высшая школа, 1982. – 223 с.
8. Волошин І.І. Загальне землезнавство: навчальний посібник для вузів. – Ніжин: Вид-во Ніжинського педагогічного ун-ту ім. М. Гоголя, 2002. – 294 с.
9. Волошин І.І., Уварова А.Є. Загальне землезнавство: Практикум. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 238 с.
10. Географический энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1989.
11. Геренчук К.И. и др. Общее землеведение. – М.: Высшая школа, 1984.
12. Динамическая геоморфология /Под ред. Г.С. Ананьева и др. – М.: Изд-во МГУ, 1992. – 448 с.
13. Олійник Я.Б., Федорищак Р.П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 247 с.
14. Савцова Т.М. Общее землеведение. – М.: Академия, 2007. – 416 с.
15. Щукин И.С. Общая геоморфология. – Т.1,2,3. – М.: МГУ, 1975.

Рекомендовані інтернет ресурси:

www.geo.ru

www.geofocus.ru

www.national-geographic.ru

<http://www.relief.pu.ru>

<http://www.qpg.geog.cam.ac.uk>

<http://quaternary-science.publiss.net/issues>

<http://www.geomorph.org>

Викладач _____

